

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

O‘ZBEK, RUS TILLARI VA ADABIYOTI KAFEDRASI

**O‘zbek tili fani o‘qituvchisi
Bozorova Gulruh Ravub qizining
“Adabiy nutq uslublari. Ilmiy uslub va uning xususiyatlari”
mavzusidagi**

OCHIQ DARS ISHLANMASI

Fakultet: Biotexnologiya.

Yo‘nalish: Biotexnologiya (tarmoqlar bo‘yicha) texnologiyasi.

Fan: O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi.

Guruh: 102

Samarqand – 2023

Tuzuvchi: Bozorova G.R. – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti O‘zbek, rus tillari va adabiyoti kafedrası o‘qituvchisi

Taqrizchilar: Jabborova D. – Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Istiqlol davri adabiyoti va adabiyot nazariyasi kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Xalova M. – Samarqand davlat chet tillar instituti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Mavzu: Adabiy nutq uslublari. Ilmiy uslub va uning xususiyatlari.

O'quv mashg'ulotida ta'lim texnologiyasi modeli

Vaqt: 80 daq.	Talabalar soni:
O'quv mashg'ulotining turi va shakli	Amaliy-yangi bilimlarni egallash va mustahkamlash bo'yicha o'quv mashg'uloti
O'quv mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. So'zlashuv uslubi va uning xususiyatlari. 2. Rasmiy-idoraviy uslub va uning xususiyatlari. 3. Publitsistik uslub va uning uslubiy xususiyatlari. 4. Badiiy uslub va uning xususiyatlari. 5. Ilmiy uslub va uning xususiyatlari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: talablarda adabiy nutq uslublari, ilmiy uslub va uning xususiyatlari haqidagi bilimlarni shakllantirish, olingan bilim, ko'nikma va malakalarni nazorat qilish.	
Pedagogik vazifalar	O'quv faoliyati natijalari
<ul style="list-style-type: none"> – so'zlashuv, ilmiy, ommabop, badiiy, rasmiy uslublar va ularning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumotlar berish; – uslubiy xoslangan va uslubiy betaraf so'zlar haqida tushuncha berish. 	<ul style="list-style-type: none"> – so'zlashuv, ilmiy, ommabop, badiiy, rasmiy uslublar va ularning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumotlarga ega bo'lishadi; – uslubiy xoslangan va uslubiy betaraf so'zlar haqida ma'lumotlarga ega bo'lishadi
O'qitish usullari	ko'rsatma berish, taqdimot, manbalar bilan ishlash, didaktik o'yinlar, mashq, "Sirlil so'z", "Noto'g'ri jadval", "Uslubni toping", "Konseptual jadval", "Mozaika", "Mosini toping" "O'zing tanla" usullari.
O'quv faoliyatini tashkil etish shakli	Ommaviy, yakka tartibli
O'qitish vositalari	O'quv-uslubiy majmua, darslik, tarqatma materiallar, yozuv taxtasi, kompyuter, proyektor.
O'qitish shart sharoitlari	Guruh bilan ishlashga qulay bo'lgan jihozlangan xona

Qaytar aloqaning usul va vositalari	Taqdimot, og‘zaki so‘rov, tezkor savol-javob, misol va mashqlar, test.
--	--

O‘quv mashg‘ulotining texnologik xaritasi

Bosqichlar vaqti	Faoliyat mazmuni	Ta’lim oluvchi
	Ta’lim beruvchi	
1-bosqich. O‘quv mashg‘ulotiga kirish (15 daqiqa)	<p>Tashkiliy qism. Salomlashish, davomatni aniqlash.</p> <p>1.1. Tayanch bilimlarni faollashtiruvchi aqliy hujum va “Sirli so‘z” usuli bilan dars boshlaydi (“Daftar hoshiyasidagi bitiklar” asaridan matn).</p> <p>1.2. Yangi mavzuning nomi, maqsad va kutilayotgan natijalarni yetkazadi. Mavzu bo‘yicha asosiy tushunchalarni va adabiyotlar ro‘yxatini aytadi. O‘quv mashg‘uloti davomida o‘quv ishlarni baholash mezonlarini tanishtiradi.</p> <p>Uyga vazifani so‘rash:</p> <p>1.3. Talabalar bilimini o‘tilgan mavzu bo‘yicha “Konseptual jadval” (“Biotexnologiya fanining rivojlanish istiqbollari va muammolari” matni), “To‘g‘ri tanlov” usullari bilan tekshiradi.</p>	<p>Javob beradilar</p> <p>Tinglaydilar va javob beradilar</p> <p>Tinglaydilar va yozib oladilar</p> <p>Aniqlashtiradilar va savol beradilar</p> <p>Baholash mezonlari bilan tanishtiradilar</p> <p>Javob beradilar, bajaradilar</p>
2-bosqich. Asosiy bosqich (55 daqiqa)	<p>Yangi mavzuni o‘tish.</p> <p>2.1. Mavzu bo‘yicha o‘quvchilar bilimini faollashtirish uchun suhbat o‘tkazadi.</p> <p>2.2. Yangi mavzu mazmunini ochib beradi, mohiyatni ochib beradigan slaydlarni ko‘rsatadi va tushuntiradi.</p> <p>2.3. Mavzuning har bir rejasi bo‘yicha asosiy tushuncha va jihatlariga e‘tibor qaratadi.</p> <p>Mavzuni mustahkamlash.</p> <p>2.4. O‘qituvchi talabalarga o‘quv topshiriqlarini beradi, yo‘riqnomalari bilan tanishtiradi. O‘quv topshiriqlarini tarqatadi, talabalar ishini kuzatadi, javoblarini tinglaydi.</p>	<p>Savollarga javob beradilar, sharhlaydilar</p> <p>Yozadilar</p> <p>Mavzuni tinglaydilar</p> <p>Mavzuni tinglaydilar</p> <p>Mustaqil ishlaydilar</p> <p>Topshiriqni bajaradilar, test savollarini bajaradilar</p>

3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	Dars yakuni 3.1. Mavzuni umumlashtiradi, umumiy xulosalar qiladi, yakun yasaydi, savollarga javob beradi. 3.2. Uyg'a vazifa berish. "O'zing tanla" usuli orqali topshiriqlar beradi.	Tushunib oladilar, baholar bilan tanishadilar, topshiriqlarni yozib oladilar

Darsning maqsadi:

Ta'limiy:

- talabalar matn va uning ko'rinishlari haqidagi bilimlarini umumlashtirish va boyitish;
- matn va uning ko'rinishlari haqida ma'lumot berish;
- matn va uning ko'rinishlari haqida ko'nikmalarini shakllantirish;

Rivojlantiruvchi:

- talabalar so'z boyligini oshirish; og'zaki va yozma nutqini o'stirish, sohaga oid bilimlarini mustahkamlash va boyitish.

Tarbiyaviy:

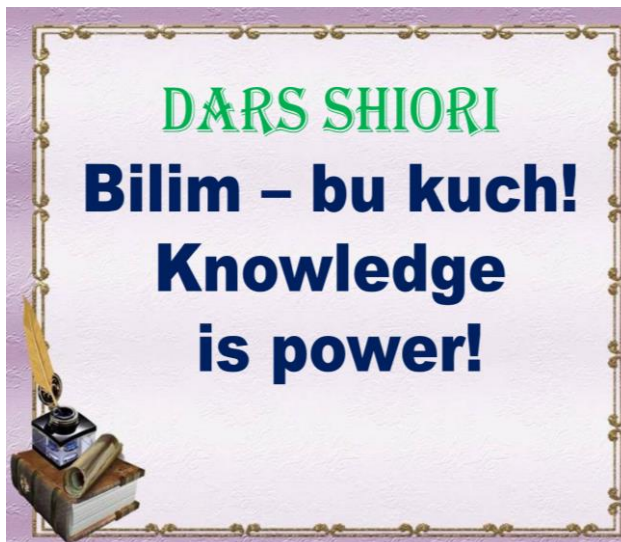
- talabalar ona tiliga, ajdodlar merosiga hurmat, vatanparvarlik, kelajakka ishonch ruhida tarbiyalash, yuksak axloqiy va ma'naviy sifatlarining shakllanishiga e'tibor qaratish, kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aminov M., Madvaliyev A., Mahkamov N. Ish yuritish. – Toshkent, 2020.
2. Sadinova N. Ish yuritish terminlarining qisqacha izohli lug'ati. – Toshkent, 2019.
3. Hamidova Sh., Eshniyazova M. "O'zbek tilining sohada qo'llanishi" (veterinariya yo'nalishi talabalari uchun uslubiy qo'llanma). – Samarqand, 2022.

Fanlararo bog'lanish

- Huquqshunoslik
- Tilshunoslik
- Psixologiya
- Falsafa
- Tarix
- Matematika
- Informatika
- Fizika
- Biologiya
- Iqtisodiyot

UYGA VAZIFANI TEKSHIRISH UCHUN TOPSHIRIQLAR

1-topshiriq. "Konseptual jadval"ni quyidagi sohaga oid matn orqali to'ldiring.

<i>T/r</i>	<i>Termin</i>	<i>Tub</i>	<i>Yasama</i>	<i>Morfologik usul</i>	<i>Sintaktik usul</i>
1	<i>Organik kislotalar</i>		+		+
2	<i>Reaktiv</i>	+			
3					
4					

Biotexnologiya fanining rivojlanish istiqbollari va muammolari

Biotexnologiya yoki biologik jarayonlar texnologiyasi – biologik agentlar yoki ularning majmualaridan (mikroorganizmlar, o‘simliklar va hayvon hujayralari, ularning komponentlaridan) kerakli mahsulotlar ishlab chiqarish maqsadida sanoatda foydalanish degan ma’noni anglatadi. Biotexnologiya jarayonlaridan mikroorganizmlar, o‘simlik va hayvon hujayralari, ulardan ajratilgan fermentlar, hujayra organelalari, ularni o‘rab turgan membranalar sof yoki immobillashgan holatda oqsil, organik kislotalar, aminokislotalar, spirtlar, dorivor moddalar, fermentlar, garmonlar va boshqa moddalar ishlab chiqarishda yoki ba’zi bir organik moddalarni (masalan, biogaz) ishlab chiqarish, sof holda metall ajratish, oqova suvlarni va qishloq xo‘jalik yoki sanoat chiqindilarini qayta ishlashda keng foydalaniladi. Fan sifatida o‘tgan asrning 60-yillaridan shakllana boshlagan biotexnologiyaning tarixiga chuqurroq nazar tashlasak mikroorganizmlar yordamida “bijg‘itish”, “achitish” jarayonlari insoniyat tomonidan qadimdan keng ishlatilib kelinayotganligini guvohi bo‘lamiz. Sutdan - qatiq, uzumdan - vino va sirka, achitqilar yordamida - non va boshqa bir qancha biotexnologik jarayonlarning qachon ixtiro qilinganligi hozircha noma’lum. Umuman, yuqorida zikr etilgan mikroorganizmlar yordamida amalga oshiriladigan biotexnologik jarayonlar hozirgacha insoniyatning ro‘zg‘or yuritishda keng qo‘llab kelinmoqda. Biotexnologiyaning mohiyatini tushunish uchun misollarga murojaat qilaylik. Bakteriya hujayrasi har 20-60 minutda, achitqi zamburug‘lari 1,5-2,0 soatda ikkiga bo‘linib ko‘paysa, sut emizuvchilar hujayralarining ikkiga bo‘linishi uchun 24 soat kerak bo‘ladi. Bir kecha-kunduzda 500 kilogrammli qoramol 500 gramm oqsil moddasi to‘plasa, 500 kilogramm achitqi zamburug‘i 500000 kilogramm yoki undan 1000 marotaba ko‘proq oqsil to‘playdi. Yana bir misol: 1 kub metr oziqa muhitida achitqi zamburug‘lari 24 soatda 30 kilogramm oqsil to‘playdi, shuncha miqdorda oqsil to‘plash uchun 18 gektar erga no‘xat ekib, uch oy parvarish qilish lozim bo‘ladi. qolaversa, mikroob etishtirish na ob-havoga va na faslga bog‘liq. Ularni eng arzon oziqa muhitida - har xil chiqindilar, kletchatkada, metanol, metan gazi va vodorodda o‘stirish mumkin. Mikroorganizmlar nafaqat oqsil, balki turli fermentlar, yog‘lar, vitaminlar, polisaxaridlar va boshqa bir qator foydali mahsulotlar sintez qiladi. Bugunga kelib, zamonaviy biotexnologik usullar gen muhandisligi yordamida farmasevtika uchun interferonlar, insulin, somatotropin, gepatitga qarshi vaksina, fermentlar, klinik tadqiqotlar uchun diagnostik

ashyolar (narkomaniya, gepatit va boshqa bir qator yuqumli kasalliklarni aniqlash uchun test tizimlar, biokimyoviy tekshirishlar uchun reaktivlar, egiluvchan biologik plastmassalar, antibiotiklar, bioaralashmali boshqa ko‘plab mahsulotlar) ishlab chiqariladi.

Biotexnologiyaning asosiy yo‘nalishlarini, shartli ravishda, quyidagicha tavsiflash mumkin:

- *oziqa mahsulotlari biotexnologiyasi;
- *qishloq xo‘jaligida ishlatiladigan preparatlar biotexnologiyasi;
- *sanoat mahsulotlari biotexnologiyasi;
- *dorivor moddalar, diagnostika va reaktivlar biotexnologiyasi;
- *biogidrometallurgiyada ishlatiladigan biotexnologiya;
- *tabiatni muhofaza qilish uchun zarur bo‘lgan biotexnologiyalar.

2-topshiriq. Quyida berilgan terminlarni mos kataklarga joylashtiring.

Biologiya	Kimyo	Fizika

Biosfera, zoologiya, miksedema, kapsid, epiderma, bektoz, vena, aorta, tos suyagi, oshqozon osti bezi, leshmaniya, eritma, valentlik, ishqor, nisbiy atom massasi, tuzlar, butan, katalizator, kavalent bog‘lanish, zichlik, Avagadro qonuni, atom, elektron, bosim, murakkab efir, kislota, kimyoviy reaksiya, termokimyo, ishqoriy yer metallari, traxeya, tur, oziq zanjiri, biotik omillar, dissimilatsiya, shartli refleks, katta qon aylanish doirasi, biokimyoviy modda, polimer ta’sir, urug‘chilik, kodominantlik, atom, zaryad, tok kuchi, kuchlanish, amper, volt, Nyuton qonuni, molekula, anod, Arximed qonuni, dinamika, radiatsiya, barionik zaryad, zichlik.

3-topshiriq. Quyidagi so‘z yasovchi qo‘shimchalar orqali biotexnologiya sohasiga oid sintaktik va morfologik usulda yasalgan terminlarga misollar topib, ular ishtirokida gaplar tuzing.

-chilik -li,
-lik, -g'ich,
-qi, -dor,
-uvchi, -chi,
- simon,
-iy/-viy,
-ma

-iy
- Ishqoriy

- Ishqoriy moddalar
-Kosmetik mahsulotlarda
ishlatiladigan **ishqoriy**
moddalar va umumiy
ishqoriylik darajasini
aniqlash muhim
ahamiyatga ega.

Yangi mavzuni tushuntirish uchun slaydli taqdimot

**MAVZU: ADABIY NUTQ
USHLARI. ILMIY USLUB VA
UNING XUSUSIYATLARI.**

Reja:

- 1. Soʻzlashuv uslubi va uning xususiyatlari.**
- 2. Rasmiy-idoraviy uslub va uning xususiyatlari.**
- 3. Publitsistik uslub va uning uslubiy xususiyatlari.**
- 4. Badiiy uslub va uning xususiyatlari.**
- 5. Ilmiy uslub va uning xususiyatlari.**

“SIRLI SO‘Z” usuli

Quyidagi matnni o‘qing. Nuqtalar o‘rnini to‘ldiring va fikringizni asoslang. Siz nima deysiz?

Bir mashhur tabibdan so‘rabdilar:

– Dunyoda eng og‘ir xastalik nedir?

Tabib aytibdur:

– Xastalikning yaxshi-yomoni

bo‘lmaydi, ammo eng dahshatlisi ....dir.

Adabiy tilning ijtimoiy hayotdagi ma'lum soha doirasiga, ma'lum nutqiy vaziyatga xoslangan ko'rinishi **nutq uslubi** hisoblanadi. So'zlar ham ma'lum nutq uslubiga xoslanish-xoslanmaslik belgisiga ko'ra uslubiy xoslangan va uslubiy betaraf so'zlarga bo'linadi. O'zbek tilining nutq uslublarini o'rganuvchi tilshunoslik bo'limiga esa o'zbek tili uslubiyati (stilistika) deyiladi.

Ayrim nutq uslubi doirasidagina qo'llanadigan so'zlar **uslubiy xoslangan so'zlar**, bunday xususiyatga ega bo'lmagan so'zlar esa **uslubiy betaraf so'zlar** sanaladi.

O'zbek tilining quyidagi nutq usublari mavjud

So'zlashuv

**Rasmiy-
idoraviy**

Publitsistik

Badiiy

Ilmiy

So‘zlashuv uslubi til birliklarini tanlash va ularni qo‘llashning nisbatan erkin uslubidir. Bu uslub o‘z xususiyatlariga ko‘ra ikki turga: adabiy so‘zlashuv uslubi va oddiy so‘zlashuv uslubiga ajratiladi.

Adabiy so‘zlashuv uslubi umumxalq adabiy tilining keng tarqalgan va barcha sohalar uchun xos turi bo‘lib, u adabiy me‘yorlarga mos, ishlangan va tartibga solingan bo‘ladi. Adabiy so‘zlashuv uslubi kundalik muloqot uchun xizmat qiladi, o‘qitish ishlari, tarbiya va tashviqot shu uslubda olib boriladi, badiiy adabiyot shu uslubda yaratiladi.

Oddiy so‘zlashuv uslubi nutq muomalasi jarayonida (erkinlik bilan) adabiy til hamda sheva elementlari ishtirok etishi, fikriy idrokni keng qamrovli bayon etishi bilan ta’riflanadi. Bu uslubda so‘z tartibi qoidaga nomuvofiq bo‘lishi (*Kecha konsert bo‘ldi klubda*); ko‘chma, obrazli emotsional vositalar ko‘proq (*g‘ayrat qil, shalvirama; Alini qarang, og‘zi qulog‘ida kabi*) qo‘llanishi, gaplar dialogik shaklda bo‘lib, to‘liqsiz gaplar va imo-ishoraning ko‘p ishlatilishi (*Kelyapti* (navbatchi), *Ketdimi? – Ha kabi*), takrorlar (*Kelib–kelib shu gapni topdingmi?*), talaffuzda erkinlik (*na’lat* (*la’nat*), *yangitdan* (*yangidan*), *opti* (*olibdi*) kabi) yaqqol namoyon bo‘ladi.

Oilada, ko‘cha-ko‘yda kishilarning fikr almashishi jarayonida qo‘llaniladigan nutq uslubi so‘zlashuv uslubi sanaladi.

SO‘ZLASHUV USLUBI

Rasmiy-idoraviy uslub. Huquqiy qonunchilik va ish yuritish munosabatlari doirasida qo‘llaniluvchi nutq uslubi rasmiy uslub hisoblanadi.

Rasmiy-idoraviy uslub jamiyatdagi ijtimoiy, huquqiy munosabatlar, davlat va davlatlararo rasmiy, siyosiy-iqtisodiy, madaniy aloqalar uchun xizmat qiluvchi nutq uslubidir. Bu uslub hujjatlilik xarakteri bilan ajralib turadi. Shunga ko‘ra yozma nutqning xizmatga doir bu turi davlat qonunlari, farmonlar, bayonotlar, shartnomalar, idora hujjatlari, e‘lonlar va boshqa rasmiy yozishmalar uslubi hisoblanadi. Rasmiy uslub tilining asosiy xususiyati aniqlik va ixchamlikdir, unda muayyan nutqiy shtamplar, kasbga oid so‘zlar, atamalar, tayyor sintaktik qurilmalar keng qo‘llanib, nutqning aniq va ravshan ifodalanishini ta‘minlaydi.

RASMIY-IDORAVIY USLUB

Farg‘ona iqtisodiyot va serviz
instituti rektori, prof.B.Botirovga
Boshqaruv fakultetining dekani,
dots.S.Mamatqulovdan

BILDIRISHNOMA

Talabalar turar joyining ahvoli haqida

Sizning ko‘rsatmangizga binoan iqtisodiy masalalar bo‘yicha rektor o‘rinbosari N.Rahimov bilan birgalikda shu yil 5-7-yanvar kunlari Boshqaruv fakulteti talabalari yashaydigan 3-talabalar uyini tekshirib chiqdik.

Barcha xonalar, umuman olganda, talab darajasida. Lekin qish kunlari bo‘lsa-da, isitish tarmoqlarining yaxshi ishlamayotganligini alohida ta‘kidlayman. Birinchi qavanda deraza oynalarini o‘rnatish, buzilgan eshiklarni sozlash zarur deb hisoblayman.

Mazkur kamchiliklarni tuzatishda yordam berishingizni so‘rayman

Boshqaruv
fakultetining dekani: (imzo) dots.S.Mamatqulov

Samarqand davlat universiteti
rektori, professor R.I.Xalmuradovaga
amaliy matematika va informatika
fakulteti 104-guruh talabasi
Iskandarov Akmalidan

ARIZA

Meni Samarqand davlat universiteti filologiya fakulteti “Amaliy tilshunoslik, o‘zbek tili va adabiyotini o‘qitish metodikasi” kafedrasiga 0.5 (yarim) shtat birligida kabinet mudiri lavozimiga ishga qabul qilishingizni so‘rayman.

2020.02.09.

imzo

Iskandarov A.

Publitsistik uslub. Ommaviy axborot vositalarida (gazeta-jurnal, radio, televideniye), Oliy Majlis yigʻinlarida, turli xil anjumanlarda qoʻllaniladigan nutq uslubi publitsistik uslub sanaladi.

Publitsistika (lot. *publika* – xalq, omma) davrning eng muhim, dolzarb masalalarini oʻquvchilarga, tinglovchilarga, tomoshabinlarga gazeta-jurnal, radio, televideniye orqali yetkazish, ommani jonlantirish, kishilarning ongiga atrofda sodir boʻlayotgan voqealarni singdirish, ularning ijtimoiy qarashlarini shakllantirish uchun xizmat qiladi. Bu uslub, avvalo, tashviqot va targʻibot uslubi boʻlganligi uchun ham unda siyosiy faollik, hozirjavoblik, oʻtkir va taʼsirchan notiqlik, mantiqiy mulohaza va dalillar bilan tushuntirish, isbotlash kabi belgilar ustunlik qiladi.

PUBLITSISTIK USLUB

Badiiy uslub kishi hayotining hamma tomonlarini qamrab olishi, umuminsoniyatga xosligi, barchaga barobarligi, o‘quvchi yoki tinglovchiga hissiy-estetik ta‘sir etishga yo‘naltirilganligi bilan boshqa uslublardan ajralib turadi. Badiiy uslubda muallif asarning estetik ta‘sirini kuchaytirish maqsadida tilning leksik va grammatik vositalardan ustalik bilan va ijodiy foydalanishi, turli ifodaviy vositalarni qo‘llashi yoki o‘zi yangilarini yaratishi mumkin bo‘ladi. Shuning uchun ham bu uslubda yozuvchilar mavjud so‘zlarni obrazli ishlatishdan tashqari o‘ziga xos so‘z va iboralar ham ijod etadilar.

BADIY USLUB

Ikki eshik orasi
O'TKIR HOSHIMOV

DUNYONING ISHLARI
O'TKIR HOSHIMOV

Муҳаббат
Абдулла ҚАҲҲОР

O'TMISHDAN ERTAKLAR
Abdulla QAHHOR

Ilmiy uslub tabiat va ijtimoiy hayotdagi barcha narsa hamda hodisalar to'g'risida aniq, asoslangan, izchil ma'lumot berishda qo'llanadi. Unda narsa-hodisa mohiyatini ta'riflash, tahlil qilish, sababini aniqlab, dalillar bilan isbotlash va asosli natijalarni bayon etish muhim hisoblanadi. Maxsus atamalar bu uslubning leksikasini tashkil qiladi, unda adabiy me'yorga qat'iy rioya etilgani holda majhul nisbatdagi fe'llar va murakkab qurilishli gaplar keng ishlatiladi.

Ilmiy uslub bilimning turli sohalariga qarab, shuningdek, kimga mo'ljallanganligiga nisbatan o'zaro farqlanadi. Masalan, fan sohaları muayyan shartli belgilar, formulalar, bayon qilish materialı bilan ajralib turadi.

ILMIY USLUB

ALGEBRA
8

BIOLOGIYA
11

KIMYO 8

BARCHA FANLARDAN
DARS LIKLAR

Mavzuni mustahkamlash uchun mashq va topshiriqlar

1-topshiriq. “Noto‘g‘ri jadval” usuli orqali quyida berilgan uslublar va ularga oid misollarni to‘g‘ri moslashtiring.

NOTO‘G‘RI JADVAL		
T/r	Uslublar	Misollar
1	Ilmiy	Kapalakday kelib, qoshingga qo‘nib, Ko‘zingga termulib umrim o‘tsaydi.
2	Rasmiy-idoraviy	Bir narsani surishtirib, tagiga yetmoqchi bo‘lsak, aslidan kelamiz: asli nima edi? Asli qanday edi? va hokazo.
3	Publitsistik	<p>– Xo‘sh, mulla Asomiddin, “O‘tkan kunlar”ni o‘qidingizmi?</p> <p>– Ha, o‘qidim.</p> <p>– Necha marta o‘qidingiz?</p> <p>– Bir marta.</p> <p>Hmm. Bu kitobni bir marta emas, besh marta o‘qish kerak. Shunda siz muomalani, odobni, hayotni, tarixni, tilni o‘rganasiz.</p>
4	So‘zlashuv	Tovush to‘lqinlarining vujudga kelishi va tarqalishi bilan bog‘liq hodisalar akustik hodisalar deb yuritiladi.
5	Badiiy	Men, Toshkent shahar 2-Qorasuv dahasi 214-uy 5-xonadonda yashovchi Ahad Ismoilovich Bahodirov, yon qo‘shnim Naim Abdullayevich Qahhorovga shaharning 7-aloqa bo‘limidan mening nomimga kelgan pochta jo‘natmasini olish uchun ishonch bildiraman.

2-topshiriq. Tinglab tushunish. Matnni diqqat bilan tinglang. Ushbu matn yuzasidan quyida berilgan savollarga javob yozing.

Mikrob biotexnologiyasi – bu o‘ta muhim mikrobiologik jarayonlarni yaratish va ulardan sanoat usulida foydalanish orqali zarur bo‘lgan mikrob hujayralari, organelalari va fermentlarini ishlab chiqarish hamda ulardan xalq xo‘jaligi va meditsinada foydalanishning nazariy va amaliy tomonlarini yoritib beradigan fandır. Bu fan asosan mikrobiologiya, fiziologiya, biokimyo va genetika fanlari yutuqlari

asosida tashkil qilingan bo‘lib, uning zaminida ko‘zga ko‘rinmas mikroorganizmlar faoliyatidan unumli va oqilona foydalanish yotadi. Mikroorganizmlar o‘zlarining keng tarmoqli fermentlar tizimi tufayli o‘shish, rivojlanish va ko‘payish jarayonlaridan, hayotiy zarur, insoniyat uchun xizmat qila oladigan minglab fiziologik faol moddalar ishlab-chiqarish imkoniyatlariga ega. Bundan tashqari mikroorganizmlar har xil tabiiy va kimyoviy birikmalarni o‘ta muhim moddalarga aylantirish (modifikatsiya qilish) imkoniyatlariga ham egalar. Insoniyat paydo bo‘lganidan buyon bilib-bilmay mikroorganizmlar faoliyatidan foydalanib kelgan. Non pishirish, pivo, vino, uksus, qatiq tayyorlash kabi qadimiy texnologiyalar mikroorganizmlar ishtirokida amalga oshishini hozirgacha ham hamma bilavermaydi. Yuqorida zikr etilgan jarayonlarni ko‘pchiligi insoniyat hali mikroorganizmlar haqida bilimga ega bo‘lmagan vaqtlardan beri mavjudligi fikrimizning dalilidir. Qadim-qadimlarda bu jarayonlarda achitqi sifatida, shu mahsulotlarga havo va suv orqali kirib qolgan mikroorganizmlar faoliyat ko‘rsatgan. Non yopishda xamirturushdan yoki qatiq tayyorlashda bir qoshiq eski qatiqdan foydalanish zarurligi hammaga ma‘lum. Ammo, xamirturushda saxaromisetlar, qatiqda esa sut achituvchi bakteriyalar borligini hozirgacha ham ko‘pchilik bilmaydi. Bugungi kunda mikroorganizmlar xalq xo‘jaliginng har xil tarmoqlari uchun sut kislotasi, limon kislotasi, yog‘ kislotalari, etil spirti, aseton, butanol va yuzlab boshqa mahsulotlar yetkazib beradilar.

1. Ushbu matn qaysi uslubga xos? _____
2. Mikrob biotexnologiyasi qaysi fanlarning yutuqlari asosida tashkil qilingan? _____
3. Insoniyat qadimdan mikroorganizmlar faoliyatidan qanday jarayonlarda foydalanib kelgan? _____
4. Modifikatsiya qanday jarayon? _____
5. Xamirturush tarkibida qanday bakteriya mavjud? _____
6. Qatiqda qanday bakteriya mavjud? _____
7. Bugungi kunda mikroorganizmlar yordamida qanday mahsulotlar ishlab chiqarilmoqda? _____

3-topshiriq. “Mozaika” usulidan foydalanib, quyida berilgan matnning qismlarini tartiblang va bu matn qaysi uslubga xosligini aniqlang.

SamDVMCHBU, ish haqini, -
dan, 2023-yilning yanvar oyi,
universitet kassiri, men, tarqatish
uchun, (qirq bir million olti yuz
yetmish ming to‘rt yuz ellik), fakultet
professor-o‘qituvchilari va texnik
xodimlarining, laboranti, so‘m, oldim,
Rohat Alimova, 41.670.450
miqdordagi, Abdullayev Otabek,
biotexnologiya fakulteti.

UYGA VAZIFA UCHUN TOPSHIRIQLAR

O'quv mashg'ulotida o'quv ishlarini baholash mezonlari

Maksimal ball	Nazorat qilinadigan va baholanadigan ish turlari	Baholashda e'tibor qaratiladigan jihatlar
5	Mavzu bo'yicha nazariy tayyorgarlik darajasi va darsdagi faollik	Asosiy tushunchalar, ta'riflar, mohiyatini tushunish, ijodiy fikrlay olish, bilimlarni amalda qo'llay olish
5	Uyga berilgan topshiriqlarni bajarish sifati	Topshiriqlarni to'g'ri va to'liq bajarish, masalalarni hal qilishga ijodiy yondashish, tushuntirib bera olish
5	Nazorat ishlarini bajarish sifati	Topshiriqlarni to'g'ri va to'liq bajarish, ijodiy yondashish, mustaqil fikrlash, yechimni asoslay olish
5	Mustaqil topshiriqlarni bajarilish sifati	Berilgan topshiriqni to'g'ri va to'liq bajarish, mustaqil mulohaza yurita olish, bilimlarni amalda qo'llay olish, masalaga ijodiy yondashish, mohiyatini tushunish va aytib bera olish

